

ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ
ТА ПРОЦЕСИ

DOI: 10.33663/1563-3349-2022-91-140

УДК 321.02

І. О. КРЕСІНА
О. М. СТОЙКО
А. А. КОВАЛЕНКО

**ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ
ЗА АНТИДЕРЖАВНУ ДІЯЛЬНІСТЬ**

Розглянуто європейську практику притягнення політичних партій до відповідальності за свою діяльність шляхом заборони та проаналізовано еволюцію судової процедури заборони політичних партій в Україні. Особливу увагу приділено практиці припинення діяльності політичних партій після анексії АРК та прийняття закону про декомунізацію. З'ясовано позитивні та негативні наслідки удосконалення партійного законодавства щодо заборони діяльності політичних партій, зумовлені початком активної фази російсько-української війни у лютому 2022 року.

Ключові слова: політична партія, заборона, декомунізація, ідеологія, суд, відповідальність.

© *КРЕСІНА Ірина Олексіївна* – доктор політичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, завідувач відділу правових проблем політології Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України; ORCID: 0000-0003-0771-9707; e-mail: i.kresina@icloud.com

© *СТОЙКО Олена Михайлівна* – доктор політичних наук, провідний науковий співробітник Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України; ORCID: 0000-0002-1021-5270; e-mail: starkol@gmail.com

© *КОВАЛЕНКО Анатолій Андрійович* – доктор політичних наук, провідний науковий співробітник Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України; ORCID: 0000-0002-8033-4427; e-mail: polit@ln.ua

Kresina Iryna, Stoiko Olena, Kovalenko Anatolij. Political party accountability for Anti-State Activity

The European practice of holding political parties accountable for their activities through their banning is considered and the evolution of the judicial procedure of banning political parties in Ukraine is analysed. Special attention is given to the practice of stopping the activities of political parties after the annexation of the ARC and adoption of the law on decommunization. The positive and negative consequences of the improvement of party legislation to ban of political parties, due to the beginning of the active phase of the Russian-Ukrainian war in February 2022, are elucidated.

Key words: *political party, prohibition, decommunization, ideology, court, accountability.*

Майже через місяць після початку активної фази російсько-української війни Президент України через «антиукраїнську політичну та організаційну діяльність, пропаганду війни, публічні заяви та заклики до зміни конституційного ладу насильницьким шляхом, реальні загрози порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підриву її безпеки, а також дії, спрямовані на незаконне захоплення державної влади, демонстрацію проявів колабораціонізму, насильства, зважаючи на програмні та статутні цілі, що містять антиукраїнську позицію, поширення відомостей про виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України» [1] на період воєнного стану зупинив діяльність 11 політичних партій. Це, зокрема, «Опозиційна платформа – За життя», «Партія Шарія», «Наші», «Опозиційний блок», «Ліва опозиція», «Союз лівих сил», «Держава», «Прогресивна соціалістична партія України», «Соціалістична партія України», партія «Соціалісти» та «Блок Володимира Сальдо». Рішенням РНБО Мін'юст отримав доручення невідкладно вжити вичерпних заходів щодо заборони діяльності зазначених партій, проте для його виконання були відсутні відповідні законодавчі норми.

Дослідженням законодавчого регулювання діяльності політичних партій, у тому числі їх заборони, займалися низка зарубіжних та вітчизняних учених, зокрема Н. Батанова [2], Т. Бевз, В. Горбатенко, М. Дюверже, Дж. Елстер, Р. Кац, Х. Лінц, М. Кармазіна [3], В. Кафарський, А. Колодій, В. Литвин, С. Мейнверінг, Дж. Сарторі, Ю. Шведа [4], Ю. Якименко [5] та інші.

Що стосується механізму заборони політичних партій, то вона реалізується судовими органами за однією з трьох моделей: 1) органами конституційної юстиції (Німеччина, Польща), 2) органами загальної юрисдикції (Україна), 3) конституційний суд є апеляційною інстанцією (Іспанія).

Важливими у контексті притягнення партій до відповідальності за свою діяльність є рекомендації Венеціанської Комісії «Керівні принципи щодо заборони і розпуску політичних партій та подібних заходів», ухвалені на її 41-й пленарній сесії (Венеція, 10-11 грудня 1999 р.). У них наголошується на важливій ролі політичних партій для розвитку демократії та стверджується, що право на вільне висловлення політичних переконань і право на об'єднання є основоположними правами людини. Саме тому Венеціанська комісія рекомендує державам, які входять до Ради Європи, дотримуватися низки принципів [6]:

1) держави повинні визнавати та гарантувати право громадян на об'єднання в політичні партії; 2) будь-які обмеження вищезазначеного права повинні відповідати Європейській конвенції про права людини та іншим міжнародним договорам як за звичних, так і надзвичайних обставин; 3) заборона або примусовий розпуск політичної партії можуть бути виправданими лише в разі, коли партія веде пропаганду насильства або повалення демократичного ладу, порушуючи цим самим права та свободи, які гарантовані Конституцією. Пропаганда зміни влади чи Конституції мирним шляхом не може бути підставою для заборони або розпуску політичної партії; 4) політична партія не повинна нести відповідальності за індивідуальну поведінку окремих її членів, якщо вона не була санкціонована партією в рамках її політичної діяльності; 5) оскільки заборона та примусовий розпуск політичних партій – це крайній захід, держави повинні застосовувати його з максимальною стриманістю. Потрібно тверезо зважити, чи відповідає така дія тому рівню небезпеки для демократичного ладу, яку створює політична партія своєю діяльністю; 6) рішення про заборону або примусовий розпуск політичної партії повинна мати надзвичайний характер і ґрунтуватися на достатніх доказах того, що політична партія використала або готова використовувати неконституційні методи політичної боротьби; 7) санкції проти партії повинні застосовуватися Конституційним судом або іншим компетентним судовим органом

у ході процедури, яка гарантує прозорий і справедливий судовий процес.

Заборона або розпуск політичної партії є більш серйозною мірою, ніж скасування реєстрації (з подальшою втратою статусу). Заборона або розпуск – рівноцінні накладенню повної заборони на існування партії. У п. 11 Резолюції 1308 (2002) Парламентської асамблеї Ради Європи (ПАРЄ) «Про обмеження діяльності політичних партій в державах-членах Ради Європи» [7] зазначається, що «обмеження або розпуск політичних партій слід розглядати як виняткові заходи, які повинні застосовуватися лише в тих випадках, якщо партія, про яку йдеться, застосовує насилля або створює загрозу громадянському миру та демократичному конституційному ладу в країні». Відтак можливість держави розпустити або перешкодити формуванню політичної партії повинна бути виключно вузькоспеціальною і застосовуватися лише у крайніх випадках. Такий високий рівень захисту вважається Європейським судом з прав людини доцільним, зважаючи на основоположну роль партій у демократичному суспільстві [8].

Досить багатою є практика ЄСПЛ щодо розгляду справ про припинення діяльності політичної партії (справа «Християнсько-демократична народна партія проти Молдови» (Christian Democratic People's Party v. Moldova), заява № 28793/02, 14 лютого 2006 р.), а також ціла низка справ щодо розпуску політичних партій (ЄСПЛ, «Партія свободи і демократії (ÖZDEP) проти Туреччини» (Freedom and Democracy Party (ÖZDEP) v. Turkey), заява № 23885/94, 8 грудня 1999 р.; ЄСПЛ, «Діджле від імені DEP (Демократичної партії) проти Туреччини» (Dicleonbehalf of the DEP (Democratic Party) v. Turkey), заява № 25141/94, 10 грудня 2002 р.; ЄСПЛ, «Партія «Рефах» (Партія благоденства) та інші проти Туреччини» (Refah Partisi (the Welfare Party) and Others v. Turkey), заяви №№ 41340/98, 41342/98, 41343/98 та 41344/98, 13 лютого 2003 р.; ЄСПЛ, «Партії «Еррі Батасуна» і «Батасуна» проти Іспанії» (Herri Batasuna and Batasuna v. Spain), заяви №№ 25803/04 та 25817/04, 30 червня 2009 р.) тощо.

В Україні з перших кроків законодавчого регулювання діяльності партій право на їх ліквідацію належало суду (ст. 19 ЗУ «Про об'єднання громадян» [9]). З прийняттям першого спеціального закону про політичні партії першою інстанцією, яка розглядає

справу про її заборону, було визначено Верховний Суд України (ст. 5 першої редакції ЗУ «Про політичні партії в Україні» [10]). З прийняттям в 2005 р. Кодексу адміністративного судочинства України (КАС України) уся компетенція щодо розгляду адміністративних справ про анулювання реєстраційного свідоцтва політичної партії, про заборону (примусовий розпуск, ліквідацію) політичної партії була передана окружному адміністративному суду, територіальна юрисдикція якого поширюється на місто Київ (ст. 19 першої редакції Кодексу [11]). Однак відсутність спеціальної процедури розгляду справ щодо заборони політичних партій практично унеможливила задоволення позовів Міністерства юстиції України.

Слід звернути увагу, що у деяких випадках суд стояв на охороні вимоги плюралізму думок, принципах свободи поглядів і діяльності політичних партій, з урахуванням передбачених законом обмежень як умов прогресу демократичного суспільства, і відмовляв у позовах щодо заборони політичних партій. Так, політична партія «К» у травні та липні 2004 р. провела низку мітингів, що супроводжувалися розповсюдженням агітаційних матеріалів і листівок, що, на думку Мінюсту, містили заклики до розпалювання національної та етнічної ворожнечі, образи на адресу громадян російського та єврейського походження. До того ж організатори усно та письмово (у друківаних матеріалах та на сайті партії), принижували честь і гідність громадян, неприязно та зухвало ставилися до російського та єврейського населення України. Це й стало підставою для звернення до Верховного Суду України з поданням щодо заборони цієї партії у жовтні 2004 р. Однак ВСУ відхилив це подання Мінюсту, оскільки вирази, які інкримінуються партії, він розглядав «в контексті передвиборних політичних спорів та обговорення проблем, що стосуються життя суспільства (політичних мітингів, закриття газети «Сільські вісті», значущих подій та інших масових заходів) як оціночні судження, думки, критичні зауваження та дуже різкі висловлювання, спрямовані на політичних діячів, державні органи чи громадські організації з метою участі партії в державно-політичному житті та здійснення реального впливу на вироблення державної політики задля реалізації своєї партійної програми».

Попри те, що в Україні налічується понад 300 політичних партій, у період з 2014 по 2018 р. було заборонено або припинено діяльність лише 4. До початку російсько-української війни у 2014 р.

судова практика розпуску політичних партій здійснювалася лише з питань порушення ними процедур. З-поміж 26 політичних партій, діяльність яких була припинена станом на початок 2019 р., в 17 у судовому порядку було анульоване реєстраційне свідоцтво, 5 – саморозпустилися або реорганізувалися (у позасудовому порядку). Анексія Росією АРК у 2014 р. зумовила появу низки судових процесів щодо заборони партій проросійського спрямування, керівництво та члени яких спряжи окупантам. Зокрема, йдеться про «Руський блок» [12] та «Руська єдність» [13]. Так, у квітні 2014 р. Мінюст України звернувся до суду із зазначеним позовом, у якому просило заборонити діяльність політичної партії «Руський блок» через наявність в її діях закликів, спрямованих, зокрема, на зміну конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності України, незаконне захоплення державної влади, пропаганду війни, насильства, розпалювання міжетнічної, расової чи релігійної ворожнечі. 17 червня 2014 р. Київський апеляційний адміністративний суд задовольнив цей позов. Хоча члени партії оскаржили це рішення, але Вищий адміністративний суд України в 2017 р. відмовився задовольнити касаційну скаргу [14].

З 2015 р. норми закону про декомунізацію були застосовані для припинення діяльності партій, що сповідували комуністичну ідеологію або використовували комуністичну символіку. Зокрема, була заборонена діяльність Комуністичної партії України та Комуністичної партії робітників і селян [15]. Недосконалість судового механізму притягнення політичних партій до відповідальності за свою діяльність яскраво продемонструвала спроба заборони Комуністичної партії України [16]. У травні 2015 р. набув чинності закон України про декомунізацію [17], а у липні 2014 р. Окружний адмінсуд міста Києва прийняв до розгляду справу про заборону КПУ, і у грудні того ж року задовольнив позов Мін'юсту й заборонив діяльність КПУ. Однак комуністи постійно робили спроби оскаржити це рішення. Після того, як у 2016 р. Вищий адміністративний суд України відмовив їм у відкритті касаційного провадження, формально діяльність партії продовжувалася, оскільки судове провадження про заборону Компартії було призупинено до рішення Конституційного Суду України щодо конституційності закону про декомунізацію [18]. Понад те, навіть у листопаді 2021 р. Касацій-

ний адміністративний суд Верховного Суду продовжував розглядати цю справу. В травні 2022 р. Шостий апеляційний суд завершив розгляд апеляційної скарги про заборону КПУ та відмовив у її задоволенні.

Майже півтора роки знадобилося Мін'юсту для анулювання реєстрації політичної партії «За Україну!» з процедурних підстав: позов було подано 2 травня 2020 р., а задоволено лише 9 листопада 2021 р. [19]. Підставою для звернення до суду стало порушення партією положень частини першої ст. 24 Закону України «Про політичні партії в Україні». Згідно з ними у випадку невисування політичною партією своїх кандидатів на виборах Президента України та виборах народних депутатів України протягом десяти років орган, який зареєстрував політичну партію, має звернутися до суду з поданням про анулювання реєстраційного свідоцтва.

З прийняттям 3 травня 2022 р. Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо заборони політичних партій» [20] у держави значно збільшилися можливості для притягнення політичних партій до відповідальності за свою діяльність. Тепер значно спрощено процедуру заборони політичних партій в Україні, тривалість якої скорочено до одного місяця з моменту початку провадження (ст. 289-3 «Особливості провадження у справах за адміністративними позовами про заборону політичної партії» КАС України). Стільки ж відводиться на задоволення чи відхилення апеляції. Для оповіщення учасників справи про відкриття провадження достатньо оприлюднити відповідний документ на офіційному сайті Мін'юсту та Верховної Ради України. Вважається що, через три дні учасники справи є належним чином повідомлені і навіть їх неявка на судові засідання не є перешкодою для розгляду справи. У подальшому обмін документами по справі відбувається шляхом їх надсилання на офіційну електронну адресу або ту, яка відома суду, або ж вони надаються для ознайомлення на судовому засіданні. Суд має прийняти рішення про заборону політичної партії протягом одного місяця після відкриття провадження у справі. Оскаржити рішення суду можна протягом 20 днів до Верховного Суду в складі колегії Касаційного адміністративного суду не менше ніж з п'яти суддів. При цьому судові рішення Верховного Суду у таких справах має бути прийняте протягом місяця, є остаточним і касаційному оскарженню не підлягає.

Найближчим часом варто очікувати завершення попередніх справ щодо заборони політичних партій. Хоча ці законодавчі нововведення не стосуються справ, які уже перебувають на розгляді суду, але якщо протягом трьох днів з моменту набрання чинності Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо заборони політичних партій» суд першої інстанції не завершив розгляд справи шляхом ухвалення рішення чи постанови суду, то вона передається до апеляційного адміністративного суду в апеляційному окрузі, що включає місто Львів.

Завдяки Закону від 3 травня 2022 р. розширено перелік підстав заборони політичних партій: виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії проти України, у тому числі шляхом представлення збройної агресії Російської Федерації та/або Республіки Білорусь проти України як внутрішнього конфлікту, громадянського конфлікту, громадянської війни, заперечення тимчасової окупації частини території України; глорифікація, виправдання дій та/або бездіяльності осіб, які здійснювали або здійснюють збройну агресію проти України, а також представників окупаційної адміністрації Російської Федерації, та представників підконтрольних Російській Федерації самопроголошених органів (ст. 5 ЗУ «Про політичні партії в Україні» [21]); співпраця політичної партії, спрямована проти незалежності, суверенітету і територіальної цілісності України, з політичними партіями, громадськими організаціями держави, що визнана відповідно до закону державою-агресором або державою-окупантом, та внесені до Переліку політичних партій та громадських організацій – нерезидентів України (ст. 13).

Наслідком заборони судом політичної партії, яка сформувала у Верховній Раді депутатську фракцію, є те, що така депутатська фракція після набрання судовим рішенням про заборону політичної партії законної сили оголошується Головою Верховної Ради України розпущеною. А діяльність депутатської фракції партії, діяльність якої була зупинена Указом Президента України (на підставі рішення Ради національної безпеки і оборони України), також зупиняється.

Слід зазначити, що діяльність очільників та членів керівних органів низки політичних партій має виразний антиукраїнський характер, в умовах воєнного стану – антидержавний характер, а

тому варто розглянути питання про їх заборону, що передбачає створення відповідної доказової бази. Аналіз програм політичних партій, оновлення багатьох з яких відбулося після Революції Гідності, дає підстави стверджувати, що тільки частина з них відображає однозначно їх ставлення до російсько-української війни. Натомість у більшості програм партій позиції щодо війни не висловлено. Тобто кваліфікація діяльності партії як такої, чия діяльність створює небезпеки для демократичного ладу, державного суверенітету й територіальної цілісності України, має доповнюватися засудженням її уповноважених осіб за вчинення відповідних дій [22, с. 211-212].

Отже, зміни у законодавстві, зумовлені прийняттям Закону України від 3 травня 2022 р., надають правові інструменти для швидкої заборони проросійських партій в Україні, що становлять загрозу національній безпеці, державному суверенітету та територіальній цілісності держави. Водночас Керівні принципи щодо заборони і розпуску політичних партій Венеціанської комісії «За демократію через право» передбачають, що «заборона або примусовий розпуск політичних партій може бути виправданим лише у тому випадку, якщо ці партії сповідують насильство чи повалення демократичного конституційного ладу, тим самим підважуючи права і свободи, гарантовані конституцією» [23]. Відповідно, якщо у резолютивній частині судових рішень про заборону антиукраїнських партій не буде ґрунтовно доведено антидемократичну діяльність цих партій, їх представники зможуть виграти справу в Європейському суді з прав людини.

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 18 березня 2022 року «Щодо призупинення діяльності окремих політичних партій»: Указ Президента України від 19 березня 2022 року № 153/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1532022-41765>. 2. Баганова Н.М. Конституційно-правова відповідальність політичних партій у світлі міжнародного досвіду. *Правова держава*. 2017. Вип. 28. С. 198-205. 3. Кармазіна М. Політичні партії в Україні. 2014-2017 рр. Київ: ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2018. 168 с. 4. Шведа Ю. Політичні партії у виборах. Теорія та практика виборчої кампанії. Київ: Знання, 2012. 376 с. 5. Якименко В. Партійна система України: динаміка і чинники змін. URL: https://razumkov.org.ua/upload/1435764692_file.pdf. 6. Guidelines on prohibition and dissolution of political parties and analogous measures. URL:

INF%282000%29001-e. 7. Resolution 1308 (2002), Parliamentary Assembly of the Council of Europe, «Restrictions on Political Parties in the Council of Europe Member States». URL: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17063&lang=en>. 8. Case of the United Communist Party of Turkey and Others v. Turkey. (133/1996/752/951) (European Court of Human Rights, January 30, 1998). 9. Про об'єднання громадян: Закон України від 16 червня 1992 року № 2460-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2460-12#Text>. 10. Про політичні партії в Україні: Закон України від 5 квітня 2001 року № 2365-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14/ed20010405#Text>. 11. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15/ed20050706#Text>. 12. Справа № 826/4717/14 (справа про заборону політичної партії «Руський блок»). URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/68113534>. 13. Справа № 826/4716/14 (справа про заборону політичної партії «Руська єдність»). URL: <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/38443422/>. 14. Справа К/800/35940/14 (про про заборону діяльності Політичної партії «Руський блок»). URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/68113578>. 15. Справа № 826/15405/15 (справа про припинення діяльності Комуністичної партії робітників і селян). URL: <https://ips.ligazakon.net/document/SO11365>. 16. Справа № 826/9751/14 (справа про заборону Комуністичної партії України). URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/52145442>. 17. Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки: Закон України від 9 квітня 2015 року № 317-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/317-19#Text>. 18. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 46 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» від 16 липня 2019 року № 9-п/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-19#Text>. 19. Справа №640/2960/20 (про анулювання реєстраційного свідоцтва Політичної партії «За Україну!»). URL: <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/100935371/>. 20. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо заборони політичних партій; Закон України від 3 травня 2022 року № 2243-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2243-IX#Text>. 21. Про політичні партії в Україні: Закон України від 5 квітня 2001 року № 2365-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14#Text>. 22. Деокупація. Юридичний фронт [Електронне видання]: матеріали Міжнародного експертного круглого столу (Київ, 18 березня 2022 р.) / Державний торговельно-економічний університет, Українська асоціація порівняльного правознавства, Українська асоціація міжнародного права, Асоціація реінтеграції Криму; упоряд. і наук. ред. О. В. Кресін.

Київ: Держ. торг.-екон. ун-т, 2022. 225 с. **23.** Венеціанська комісія. Керівні принципи щодо заборони і розпуску політичних партій та подібних заходів, ухвалені на 41 пленарній сесії (Венеція, 10–11 грудня 1999 року). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_159#Text

References

1. Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 18 bereznia 2022 roku «Shchodo pryzupynennia diialnosti okremykh politychnykh partii»: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 19 bereznia 2022 roku № 153/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1532022-41765>.
2. Batanova N.M. Konstytutsiino-pravova vidpovidalnist politychnykh partii u svitli mizhnarodnoho dosvidu. *Pravova derzhava*. 2017. Vyp. 28. S. 198-205.
3. Karmazina M. Politychni partii v Ukraini. 2014-2017 rr. Kyiv: IPIEND im. I.F. Kurasa NAN Ukrainy, 2018. 168 s.
4. Shveda Yu. Politychni partii u vyborakh. Teoriia ta praktyka vyborchoi kampanii. Kyiv: Znannia, 2012. 376 s.
5. Yakymenko V. Partiina systema Ukrainy: dynamika i chynnyky zmin. URL: https://razumkov.org.ua/upload/1435764692_file.pdf.
6. Guidelines on prohibition and dissolution of political parties and analogous measures. URL: <http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-INF%282000%29001-e>.
7. Resolution 1308 (2002), Parliamentary Assembly of the Council of Europe, «Restrictions on Political Parties in the Council of Europe Member States». URL: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17063&lang=en>.
8. Case of the United Communist Party of Turkey and Others v. Turkey (133/1996/752/951) (European Court of Human Rights, January 30, 1998).
9. Pro ob'iednannia hromadian: Zakon Ukrainy vid 16 chervnia 1992 roku № 2460-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2460-12#Text>.
10. Pro politychni partii v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 5 kvitnia 2001 roku № 2365-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14/ed20010405#Text>.
11. Kodeks administratyvnoho sudochynstva Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 06.07.2005 № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15/ed20050706#Text>.
12. Sprava № 826/4717/14 (sprava pro zaboronu politychnoi partii «Ruskyiblok»). URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/68113534>.
13. Sprava № 826/4716/14 (sprava pro zaboronu politychnoi partii «Ruska yednist»). URL: <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/38443422/>.
14. Sprava K/800/35940/14 (pro zaboronu diialnosti politychnoi partii «Ruskyiblok»). URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/68113578>.
15. Sprava № 826/15405/15 (sprava pro prypynennia diialnosti Komunistychnoi partii robotnykiv i selian). URL: <https://ips.ligazakon.net/document/SO11365>.
16. Sprava № 826/9751/14 (sprava pro zaboronu Komunistychnoi partii Ukrainy). URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/52145442>.
17. Pro zasudzhennia komunistychnoho ta natsional-sotsialistychnoho (natsystskoho) totalitarnykh rezhymiv v Ukraini ta zaboronu propahandy yikhoi symvoliky^ Zakon Ukrainy vid 9 kvitnia 2015 roku № 317-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/317-19#Text>

18. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym podanniam 46 narodnykh deputativ Ukrainy shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) Zakonu Ukrainy «Pro zasudzhennia komunistychnoho ta natsional-sotsialistychnoho (natsystskoho) totalitarnykh rezhymiv v Ukraini ta zaboronu propahandy yikhnoi symboliky» vid 16 lypnia 2019 roku № 9-r/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-19#Text>. 19. Sprava №640/2960/20 (pro anuluvannya reiestratsiinoho svidotstva Politychnoi partii «Za Ukrainu!»). URL: <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/100935371/>. 20. Pro vnesennia zmin do deiakyykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo zaborony politychnykh partii; Zakon Ukrainy vid 3 travnia 2022 roku № 2243-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2243-IX#Text>. 21. Pro politychni partii v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 5 kvitnia 2001 roku № 2365-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14#Text>. 22. Deokupatsiia. Yurydychnyi front [Elektronne vydannia]: materialy Mizhnarodnoho ekspertnokokruhloho stolu (Kyiv, 18 bereznia 2022 r.) / Derzhavnyi torhovelno-ekonomichnyi universytet, Ukrainaska asotsiatsiia porivnialnoho pravoznavstva, Ukrainaska asotsiatsiia mizhnarodnoho prava, Asotsiatsiia reintehratsii Krymu; uporiad. i nauk. red. O. V. Kresin. Kyiv: Derzh. torh.-ekon. un-t, 2022. 225 s. 23. Venetsianska komisiia. Kerivni pryntsyipy shchodo zaborony i rozpuku politychnykh partii ta podibnykh zakhodiv, ukhvaleni na 41 plenarnii sesii (Venetsiia, 10–11 hrudnia 1999 roku). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_159#Text.

Kresina Iryna, Stoiko Olena, Kovalenko Anatolij. Political party accountability for Anti-State Activity

Almost a month after the beginning of the active phase of the Russian-Ukrainian war, the President of Ukraine suspended the activities of 11 political parties during martial law for their anti-Ukrainian political and organizational activities, war propaganda, public statements and calls to change the constitutional order by force, real threats to the sovereignty and territorial integrity of the state, undermining its security, as well as actions aimed at the illegal seizure of state power. By the decision of the National Security Council, the Ministry of Justice was instructed to take urgent and comprehensive measures to ban the activities of these parties, but there were no appropriate legal provisions for its implementation.

In Ukraine, since the first steps of the legislative regulation of party activity, the right to liquidation has belonged to the court (Article 19 of the Law of Ukraine «On Association of Citizens»). With the adoption of the first special law on political parties, the Supreme Court of Ukraine was defined as the first instance to hear a case on its prohibition. With the adoption in 2005 of the Code of Administrative Legal Proceedings of Ukraine (CAPU), all competence to hear administrative cases to cancel a political party's registration certificate, to ban (forcibly dissolve, liquidate) a political party was transferred to the District Administrative Court with territorial jurisdiction over the city of Kyiv. However,

the absence of a special procedure for adjudicating cases of political party prohibition has practically ruled out the satisfaction of claims by the Ministry of Justice of Ukraine.

Although there are some 300 political parties in Ukraine, only four were banned or terminated between 2014 and 2018. Before the start of the Russian-Ukrainian war in 2014, the judicial practice of dissolving political parties was only for violations of their procedures. Of the 26 political parties whose activities were terminated as of early 2019, 17 had their registration certificates revoked by the courts and 5 had self-dissolved or reorganised (extra-judicially). The annexation of Crimea in 2014 led to a number of court proceedings to ban pro-Russian parties whose leadership and members have hidden to the occupiers.

Since 2015, provisions of the law on decommunization have been applied to terminate the activities of parties that espoused communist ideology or used communist symbols. In particular, the Communist Party of Ukraine and the Communist Party of Workers and Peasants were banned). The imperfection of the judicial mechanism for holding political parties accountable for their activities was clearly demonstrated by the attempt to ban the Communist Party of Ukraine for almost seven years.

With the adoption on May 3, 2022 of the Law of Ukraine «On introducing changes to some legislative acts of Ukraine on banning political parties» the possibilities for the state to prosecute political parties for their activities have increased significantly. The procedure to ban political parties in Ukraine has now been considerably simplified, with the duration being reduced to one month from the start of proceedings. The same amount of time is given for the appeal to be granted or rejected. To notify the participants in the case of the opening of proceedings it is sufficient to publish the relevant document on the official website of the Ministry of Justice and the Verkhovna Rada of Ukraine. After three days it is considered that the participants of the case are duly notified and even their failure to appear at the court session is not an obstacle to the consideration of the case. There after the documents in the case are exchanged by sending them to the official email address, either the one known to the court, or they are made available for inspection at the court session. The court must issue a decision to ban a political party within one month of the opening of the case. An appeal against the court decision may be filed within 20 days with the Supreme Court before a panel of at least five judges of the Administrative Court of Cassation. However, the decision of the Supreme Court in such cases must be issued within one month, is final and cannot be appealed in cassation.

The law of 3 May 2022 extended the list of grounds for prohibition of political parties: justification, recognition of legitimacy, denial of armed aggression against Ukraine; glorification, justification of actions and/or inaction of persons committing or committing armed aggression against Ukraine; cooperation of political party directed against independence, sovereignty and

territorial integrity of Ukraine with political parties, public organizations of the state recognized by law as the aggressor state or occupant state.

The legislative changes resulting from the adoption of the law of 3 May 2022 provide legal tools for the rapid liquidation of pro-Russian parties in Ukraine that pose a threat to national security, state sovereignty and the territorial integrity of the state. At the same time, the Guidelines on Prohibition and Dissolution of Political Parties of the Venice Commission for Democracy through Law provide that «the prohibition or forced dissolution of political parties can only be justified if these parties profess violence or overthrow the democratic constitutional order, thereby subordinating the rights and freedoms guaranteed by the constitution. Accordingly, if the court ruling on banning anti-Ukrainian parties does not substantially prove the anti-democratic activities of these parties, their representatives will be able to win their case before the European Court of Human Rights.

Key words: political party, prohibition, decommunization, ideology, court, accountability.